

BILAG

TIL

BETÆNKNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 15. JUNI 1945 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

I

UNDERSØGELSE AF SAMTLIGE POLITISKE OG MILITÆRE
FORHOLD, SOM KAN TJENE TIL BEDØMMELSE AF, HVORVIDT
DER ER GRUNDLAG FOR AT GØRE ANSVAR GÆLDENDE OVER
FOR MINISTRE ELLER ANDRE SÆRLIG ANSVARLIGE
I FORBINDELSE MED DANMARKS BESÆTTELSE
AF TYSKE TROPPER DEN 9. APRIL 1940

AKTSTYKKER

STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1945

2.

Fhv. Udenrigsminister P. Munch:

Beretning om min Deltagelse i Forhandlinger og Beslutninger i Forbindelse med Begivenhederne omkring den 9. April 1940.

Det var i 1940 almindeligt at gaa ud fra, at der i Foraarets Løb vilde ske en stærk Oplussen af Krigen mellem Vestmagterne og Tyskland, efter at Krigen i Vintermaanederne havde haft en forholdsvis stillestaaende Karakter. Der var Uro om et Spørgsmaal af Betydning for Norge og Sverige, ogsaa efter Afslutningen af den finsk-russiske Krig. Det gjaldt de svenske Leverancer af Malm til Tyskland og Transporten af en Del af denne Malm til den norske Havn Narvik og derfra ned langs den norske Kyst. Derimod syntes der Ro over Danmarks Forhold til de krigsførende Parter. I Marts førte de langstrakte Forhandlinger med England om en Handelsaftale til et Resultat, og med Tyskland bestod vedblivende Forstaaelsen fra Efteraaret 1939 om uhindret Udførsel i normalt Omfang af danske Landbrugsvarer til England. Af og til fandt mindre Neutralitetskrænkelser Sted, navnlig ved Overflyvninger, og fra dansk Side protesteredes derimod. Men ingen af de krigsførende rettede Bebrejdelser mod Danmark, og intet Krav om anden Holdning fra dansk Side stilledes.

Den 1. April modtog jeg fra den danske Gesandt i Berlin, Kammerherre Zahle, et Privatbrev, hvis Indhold var : der er Udsigt til Oplussen af Krigen i Foraaret, der er megen Interesse om de svenske Malmlejer, der omtales Skibs- og Troppe-samlinger ved Stettin og Swinemünde. — Om saadanne Sammendragninger havde der gentagne Gange været Beretninger i Tiden fra Midten af December, altsaa kort efter den russisk-finske Krigs Udbrud; de var da nærmest opfattede som en Demonstration overfor Sverige for at dæmpe dettes Hjælpeforanstaltninger for Finland.

Den 4. April telefoneredes der imidlertid fra Gesandtskabet i Berlin til Udenrigsministeriet, at Legationssekretær Schön vilde komme med Flyvemaskinen om Aftenen med en vigtig Indberetning. Det aftaltes, at han straks efter sin Ankomst skulde bringe mig den i mit Hjem.

Da jeg fik den, viste det sig, at den gik ud paa, at den danske Marineattaché i Berlin, Kommandørkaptajn Kjølens, fra den svenske og den hollandske Marineattaché og Militærattaché havde faaet Meddelelser, der stammede fra Officerer i Værnemagts Overkommando, som var utilfredse med det raadende System. De gik ud paa, at der i næste Uge forestod en „Aggression“ mod Danmark, at der samtidig eller lidt senere kunde ventes Indbrud i Holland, muligvis ogsaa Belgien, og dernæst i Syd-Norge; om Sverige var der intet erfaret. Der var, som tidligere berettet, Skibs- og Troppe-samlinger ved Swinemünde; der foregik Uddannelse i Gasangreb. Den hollandske Militærattaché havde sagt, at han vidste ikke, om Planerne vilde blive udført, men han var overbevist om, at det var rigtigt, at de var udarbejdede. Kammerherre Zahle rejste det Spørgsmaal, om han skulde nævne disse Meddelelser for Udenrigsministeren eller Statssekretæren. I en Efterskrift tilføjedes, at det norske Gesandtskab havde lignende Beretning fra en neutral Civilperson; den gik ud paa Angreb paa Holland for at skaffe Basis for Angreb paa den franske Nordfront; hvad Danmark angik, skulde Maalet være Støttepunkter for Undervandsbaade og Luftbaser paa Jyllands Vestkyst.

Meddelelserne syntes mig meget tvivlsomme. Det var ikke let at forstaa, at Officerer i Overkommandoen paa det Tidspunkt skulde have indladt sig paa et saadant oplagt Forræderi. Der havde tidligere været Rygter om det ene eller det andet Angreb, uden at der skete noget; Skibs- og Troppe-samlinger ved Østersøen havde jo fra December af og til været nævnt, uden at de førte til noget. Men det var første Gang, Danmark omtaltes i saadanne Meddelelser, og det var min Opfattelse, at i denne Krig kunde intet paa Forhaand anses for at være udelukket. Jeg telefonerede da straks til Direktør Mohr og

til Statsminister Stauning. Stauning var hjemme, og jeg tog med det samme ud til ham. Jeg foreslog, at vi skulde søge en Samtale med Kongen samme Aften, og han var enig deri. Det lykkedes at faa Forbindelse med Amalienborg og at faa Aftale om, at Kongen vilde modtage os lidt senere. I Mellemtiden havde Statsministeren og jeg Lejlighed til at tale sammen om Situationen. Jeg nævnede under denne Samtale den Mulighed, at det kunde være rimeligt at indkalde de Aargange Soldater, der efterhaanden var hjemsendt med Uniform. Hos Kongen gav vi ham Indberetningen, og en Drøftelse af den fandt Sted; vi talte om, hvorvidt Kammerherre Zahle burde have Instruks om at spørge Udenrigsministeren eller Statssekretæren, men opsatte Beslutning derom til næste Dag.

Dagen derefter, Fredag den 5. April, var der Ministermøde Kl. 11. Her forelagde jeg Indberetningen. Jeg foreslog, at vi skulde sammenkalde det udenrigspolitiske Nævn og Partiformændene og forelægge den for dem, uanset at Rigsdagen først havde Møde den 10.; desuden genoptog jeg den Tanke, der havde været fremme i Efteraaret, at der burde optages Repræsentanter for de to Oppositionspartier i Ministeriet. Den almindelige Opfattelse ved Ministermødet var imidlertid, at Meddelelserne ikke var tilstrækkelig underbyggede til at foranledige saadanne Skridt. Man ønskede dem nærmere belyst, før Beslutninger toges. Statsministeren sagde, at jeg Aftenen før havde nævnt Muligheden af Indkaldelse af de med Uniform hjemsendte Soldater; man ønskede imidlertid ogsaa nærmere Oplysning, før man foretog sig noget i saa Henseende; det maatte jo ogsaa erkendes, at Indkaldelser kunde fremkalde Mistro og derved betyde en øget Risiko. Efter Mødet gav Forsvarsministeren Besked i de militære Ministerier om Indberetningen. Statsministeren og jeg havde om Formiddagen ny Samtale med Kongen.

Den nærmere Belysning, Ministermødet ønskede, søgtes derved, at Udenrigsministeriet gennem den norske og den svenske Gesandt spurgte i Oslo og Stockholm, om man der havde tilsvarende Meddelelser, og hvorledes man saa paa dem. Vi fik fra begge det Svar, at man havde lignende Indberetninger, men ikke fæstede Lid til dem og ikke havde til Hensigt at foretage noget i den Anledning; den svenske Gesandt Richert havde dog i Berlin spurgt om Sammendragningen ved Swinemünde et Par Dage tidligere, men uden at faa noget Svar; i Stockholm havde man fra anden Side Besked, hvorefter Sammendragningerne skulde være stærkt overdrevne i Rygterne.

Fra Udenrigsministeriet telefoneredes til Zahle om Richerts Forespørgsel; det viste sig, at Richert nu havde fortalt ham derom, og Zahle var derefter bestemt imod selv at spørge. Der vilde komme ny Indberetning om Aftenen.

Dernæst opfordrede jeg den tidligere Udenrigsminister Erik Scavenius til at tage til Berlin for at søge at faa mere Klarhed over Meddelelserne. Han svarede imidlertid, at han ikke kunde paatage sig det.

Kl. 14.30 var der atter Ministermøde. Jeg meddelte her de Svar, vi havde faaet fra norsk og svensk Side. De bestyrkede den Opfattelse, at der ikke i Øjeblikket burde foretages noget særligt. Det vedtoges at afvente den fra Kammerherre Zahle bebudede nye Indberetning. Dog enedes man nu — eller allerede ved Slutningen af første Møde — om, at Partiformændene burde indkaldes til Møde, før Rigsdagen samledes.

Om Aftenen kom da Kammerherre Zahles anden Indberetning, skrevet samme Dag den 5. April. Han meddelte her, at den svenske Gesandt Richert den 2. April havde faaet Paalæg om at spørge Statssekretæren om de Meddelelser om Skibs- og Troppe-samlinger ved Stettin—Swinemünde, der var nævnt i Zahles Privatbrev til mig, modtaget den 1. April. Det havde været vanskeligt for Richert at faa en Tid, hvor han kunde blive modtaget af Statssekretæren, og denne havde kun sagt, at han ikke kendte saadanne Foranstaltninger, og selv om han skulde faa Rygterne bekræftet, kunde han intet sige om militære Bevægelser. Kammerherre Zahle skrev videre, at det ikke var hans Tanke at svække de foruroligende Indicier, men han pegede paa den Mulighed, at den tyske Regering havde ventet en væsentlig aktiveret allieret Krigsførelse uden Hensyn til neutrale danske og norske Rettigheder, og at Foranstaltninger for alle Tilfældes Skyld var forberedt, men mulig stilledes i Bero efter den britiske Premierministers Tale, der var mindre skarp end ventet. Der har, sagde han, i de forløbne Krigsmaaneder været en Række tyske Planer mod Vest lagt, men ikke udført. Meddelelser fra „utilfredse Officerer“ maa tages med et vist Forbehold; de kan være beordret til Indiskretioner med Hensigt. Det er muligt, at den tyske Regering tænker sig Muligheden af en engelsk Landgang i Narvik og derfra March ind i Sverige til Kiruna, en Plan, der dog synes ham at høre hjemme i Fantasiens Verden. Men Troen derpaa kan have fremkaldt Forberedelser. Den tyske Regering forstaar formentlig, at Sverige vilde og kunde modsætte sig en saadan Indmarch.

Han kan ikke drage Konklusioner, men Regeringen bør ikke afvise den Tanke, at Situationen kan være eller hurtigt blive yderst alvorlig. Man bør derfor grundigt overveje, hvad der i de forskellige Situationer bør foretages.

Endelig siger han, at danske Presserepræsentanter er foruroligede ved den Tilsluttedhed, der vises overfor dem i Berlin.

Indberetningen bragtes direkte ud til mig, og jeg lod den straks gaa videre til Kongen.

Lørdag den 6. April Kl. 10 var der Ministermøde. Jeg kunde dør meddele, at Vestmagterne den 5. April havde tilstillet Norge og Sverige Noter om Malmspørgsmaalet. Dette var ventet. Fra Stockholm havde vi Meddelelse om, at Noten til Sverige ikke indeholdt bestemte Krav, som man havde tænkt sig, men at den syntes at danne Indledning til en rolig Forhandling om Sagen. Ved Ministermødet aftaltes det, at hvis Noten til Norge oplystes at have en skarpere Karakter, skulde der straks indkaldes nyt Ministermøde. Det viste sig imidlertid, at den ikke havde anden Karakter. Kammerherre Zahles anden Indberetning refereredes.

Samme Dag havde Statsministeren og jeg atter Samtale med Kongen om de Oplysninger, der forelaa. Forsvarsministeren havde en Samtale med Søværnskommandoen og Generalkommandoen.

Da Erik Scavenius vedblivende afviste Tanken om at tage til Berlin for at søge nærmere Oplysning, aftalte jeg med Direktør Mohr, at han skulde tage derved med dette Formaal. Prins Axel skulde af Hensyn til nogle Skibsfartsforhandlinger til Berlin, og det var Tanken, at han skulde tale med Göring, som han tidligere havde truffet.

Om Aftenen kom der med Ruteflyveren fra Berlin en ny Indberetning. Kammerherre Zahle sagde her, at han i *Øjeblikket* ikke ansaa en efter Ordre foretagen Henvendelse til den tyske Regering for opportun. Der var ringe Udsigt til et klart Svar; en Forespørgsel lettede et eventuelt ubehageligt Svar; som Underskriver af Ikke-Angrebspagten kunde han ikke uden at udsætte sig for at blive haanet af et almindeligt Publikum se bort fra denne, der paa et bestemt Omraade havde vist nogen Effektivitet; manglende Tillid, der vistes overfor internationale Aftaler, svækkede disses Kraft.

Det var ikke hans Opgave at give Regeringen Raad, og han ønskede ikke at give Udtryk for Optimisme, men han anstillede følgende Betragtninger: han saa ikke, at dansk Sø- og Landterritorium i den foreliggende Situation kunde have anden Betydning end som Støttepunkter for Flyvere og Undervandsvaade, aktivt som nærmere Udfaldsbasis, passivt som Havne og Anlægspladser for maritime Stridskræfter, der skulde sikre Linierne fra Lindenæs til Helgolandsbugten eller spærre Skagerak. Dansk Territorium er ikke videre lovende i saa Henseende, da der mangler egnede Havne og i alt Fald i *Øjeblikket* Flyvepladser.

Den omtalte Sammendragning af Tonnage i tyske Østersøhavne synes ikke paa krævet af Hensyn til en „Aggression“ mod Danmark, hvor Landforbindelserne frembyder en let Adgang til den Del af Landet, der i den givne Situation naturligst synes at kunne komme i Betragtning.

Hvis det er rigtigt, hvad han hører i Berlin, at den tyske Regering mener at have undervurderet den Effektivitet, hvormed de Allierede havde kunnet gribe ind i den russisk-finske Konflikt, eventuelt med Benyttelse af skandinavisk Territorium, maa det formodes, at de trufne Forberedelser snarest gælder et kraftigt Fremstød mod norsk Territorium, hvis de Allierede skulde sætte sig fast dør. Han forstaar, at den tyske Regering i den sidste Tid to Gange i Oslo har henledt Opmærksomheden paa, at en Aktion fra allieret Side straks vilde blive fulgt af en tysk Kontraaktion.

Han sluttede med Beretning om en tysk Film om Polens Erobring. I en Efterskrift tilføjedes nogle Bemærkninger om Antallet af tyske Flyvemaskiner og om den tyske Vurdering af det franske og engelske Flyvevæsen. Endelig nævnede han et usikkert Rygte om 4 tyske Divisioner i Holsten og sagde, at han havde hørt sige, at Generalstaben under Hensyn til Vestfronten ikke særlig gerne saa en Udvidelse af Fronterne.

Jeg fik Indberetningen hjem, ligesom et Eksemplar straks sendtes til Kongen. Ud paa Aftenen telefonerede Kammerherre Zahle til mig i mit Hjem for at udtrykke Ængstelse for, at Prins Axels Rejse skulde synes opsigtsvekkende.

Søndag den 7. var Direktør Mohr hos mig for at tale Situationen igennem fra alle Synspunkter for hans Rejse til Berlin, der var planlagt til Mandag.

Om Aftenen kom daværende Afdelingschef Svenningsen ud til mig for at meddele, at der fra Berlin, fra Legationsraad Steensen-Leth, var kommet en Chiffertelefonmeddelelse,

der gik ud paa, at det nu sagdes, at Transportflaaden ved Swinemünde var afgaaet den 4. April med ukendt Bestemmelsessted, som den antoges at skulle naa den 11. April. Det syntes mig mærkeligt, at den kunde være sejlet gennem Farvande i vor Nærhed, uden at dette paa en eller anden Maade var kommet til vort Efterretningsvæsens Kundskab. Var det rigtigt, at Sejladsen skulde være fra den 4. til 11., maatte man nærmest tænke paa Nord-Norge som Maal. Jeg bad Svenningsen fra Udenrigsministeriet telefonere til Kammerherre Zahle eller Legationsraad Steensen-Leth for at høre, om nærmere kunde oplyses. Han gjorde det, men traf ikke nogen af dem.

Desuden telefonerede jeg til Forsvarsministeren og bad ham spørge Hær- og Flaademyndighederne, om der for dem forelaa noget som helst, der kunde bekræfte Meddelelsen. Han telefonerede til Søværnskommando og Generalstab og sagde mig derefter, at de militære Myndigheder havde svaret, at intet usædvanligt var bemærket, hverken paa Søen, ved Grænsen eller i Nordtyskland; alt syntes fuldstændig roligt.

Mandag den 8. Kl. 10 om Morgenen havde vi Ministermøde. Jeg kunde her oplyse, at den franske og den engelske Gesandt i Oslo ved Femtiden om Morgenen havde meddelt den norske Udenrigsminister, at der af de to Landes Flaader var udlagt Miner paa norsk Søterritorium. Der var intet oplyst om, hvad Norge i den Anledning vilde foretage sig.

Forsvarsministeren havde nu Meldinger om, at der var iagttaget et Antal tyske armerede Trawlere og Minestrygere ved Læsø, og at nogle større Skibe gik mod Nord forbi Langeland. Det var paa Forhaand aftalt, at Statsministeren og Udenrigsministeren skulde være hos Kongen Kl. 11 $\frac{1}{4}$. Det bestemtes nu, at Forsvarsministeren skulde tage med til Kongen. Mellem Ministermødet og Mødet hos Kongen havde Forsvarsministeren en Samtale med Søværnskommando og Generalkommando. Lige før han tog af Sted til Kongen, meddelte Generalstabens Efterretningsvæsen, at det nu var meldt, at tyske Tropper syntes at være paa Vej fra Rendsborg mod Nord.

Hos Kongen gav Forsvarsministeren Besked herom og om, at han havde haft Møde med de militære Myndigheder og drøftet Stillingen. Han foreslog, at de tjenstgørende Styrker skuldes sættes i højeste Alarmberedskab, og at der skulde genindkaldes uddannet Mandskab til »Niels Iuel«. Dette tiltraadtes, og umiddelbart efter Mødet hos Kongen gav Forsvarsministeren de militære Myndigheder Besked. Jeg gik da ud fra, at der nu bestod højeste Alarmberedskab for alle Dele af Hær og Flaade.

Kl. 14 var der atter Ministermøde. Her gaves der Meddelelse om Troppebevægelsen fra Rendsborg. Medens Flaadebevægelserne efter alle Meddelelser pegede længere mod Nord, saa man tænkte sig, at de var beregnede paa de norske Farvande, hvor Mineudlægningen var foregaaet, havde Troppekolonnen, der ansloges til en Division, jo Retning mod den danske Grænse; det kunde tænkes, at det var en Foranstaltning til Sikring af Flyvepladser og andre Anlæg Syd for Grænsen, men det var ikke udelukket, at den kunde gaa til Angreb mod Grænsen.

Forsvarsministeren meddelte Beslutningen om højeste Alarmberedskab og om Genindkaldelser til „Niels Iuel“. Dette godkendtes.

Om Mandagen var der den sædvanlige Gesandtmodtagelse. Jeg havde tidligere ordnet det saaledes, at de nordiske Gesandter regelmæssig kom sammen til et Møde hos mig før Modtagelsen af de andre Gesandter. Det var Tilfældet ogsaa den Dag. Jeg spurgte, om nogen af dem havde nye Oplysninger hjemmefra. Det var ikke Tilfældet; den norske og den svenske Gesandt havde ikke Besked om nogen Ændring i den Opfattelse i Oslo og Stockholm, hvorom de havde underrettet os Fredag d. 5.; men de var selv bekymrede paa Grund af Mineudlægningen.

Kl. 15.30 kom den tyske Gesandt von Renthe-Fink. Han sagde, at han frygtede Følgerne af Mineudlægningen for Norge, og det kunde jo tænkes, at disse Følger paa en eller anden Maade kunde berøre Danmark; han haabede, at vi i saa Fald vilde vise Forstaaelse. Han understregede stærkt, at hans Bekymringer var rent personlige; han havde hverken Instruks eller anden Meddelelse. Jeg svarede, at jeg umulig kunde sige noget om vor Holdning overfor mulige Begivenheder, hvis Karakter jeg ikke kendte, og om hvilke han heller ikke kunde forklare noget. Jeg kunde ikke tænke mig, at der kunde være Grund til nogen Art af Neutralitetskrænkelse; skulde en saadan paa en eller anden Maade ske, da vidste han jo som alle, at de militære Styrker havde Ordre til at modsætte sig Neutralitetskrænkelser; der havde i nogen Tid været Tale om nogle Øvelsesindkaldelser, Spørgsmaal om at iværksætte dem vilde maaske nu melde sig. Han sagde dertil, at Indkaldelser i denne Situation vilde være det ulykkeligste, der kunde ske; ud fra sin personlige Opfattelse maatte han fraraade det; et saadant Skridt kunde i Berlin blive opfattet forkert med Hen-

syn til Danmarks Stilling til Konfikten om Norge. Jeg lovede at meddele Statsministeren hans Udtalelser og sagde, at hvis han ønskede det, kunde han sikkert den følgende Dag faa Lejlighed til selv at fremføre sin Opfattelse for denne. Det sagde han, at han gerne vilde. Efter Samtalen med mig talte von Renthe-Fink med Direktør Mohr, overfor hvem han fremsatte lignende Betragtninger. Mohrs Rejse til Berlin var paa Grund af Mineudlægningerne udsat.

Jeg gik da ud fra, at der næste Dag vilde blive en Samtale mellem Gesandten og Statsministeren, men jeg ansaa det for rigtigt straks at underrette Statsministeren om de fremkomne Udtalelser. Jeg gik umiddelbart efter Samtalen over til ham i Statsministeriet og gengav Udtalelserne for ham. Han sagde, at han vilde meddele dem ved et Ministermøde, der skulde være Kl. 16½; dèr kunde jeg ikke deltage paa Grund af Gesandtmodtagelsen. Statsministeren gengav da dèr, hvad Gesandten havde sagt.

Jeg var imidlertid gaaet tilbage til Udenrigsministeriet, hvor et stort Antal Gesandter havde indfundet sig. Den første af disse, jeg talte med, var den franske Gesandt; han havde Ordre til at meddele Mineudlægningerne ved Norge. Jeg svarede, at vi her ansaa disse for en alvorlig Krænkelse af Norges Neutralitet, at denne medførte stor Fare for Norge og Sverige, og at den derfor maatte medføre megen Bekymring ogsaa i Danmark, selv om Faren her ikke syntes saa umiddelbar. Jeg bad ham telegrafisk meddele sin Regering vor Opfattelse. Han sagde med Iver, at han ikke kunde tænke sig, at Begivenhederne kunde medføre nogen Risiko for Danmark.

Derefter fulgte den engelske Gesandt. Han havde ikke Ordre til at afgive nogen Meddelelse. Jeg udtalte mig paa lignende Maade overfor ham som overfor den franske Gesandt, og jeg bad ogsaa ham telegrafisk meddele sin Regering, hvorledes vi saa paa det. Fra Ministeriet telegraferede vi til Bernhoft i Paris og Reventlow i London og bad dem dèr fremsætte lignende Betragtninger, som jeg havde anstillet overfor de to Gesandter.

De andre Gesandter, med hvem jeg derpaa efterhaanden talte under den fortsatte Modtagelse, var alle af den Mening, at Begivenhederne ved Norge ikke kunde ventes at berøre Danmark.

Jeg kom hjem fra Ministeriet henad Kl. 19 og skulde til det tidligere aftalte Møde med Partiformændene, der skulde finde Sted i Rigsdagen Kl. 20. Medens jeg var hjemme, telefonerede Direktør Mohr, at Renthe-Fink havde ringet til ham for at bede ham bidrage til, at han fik Svar fra Udenrigsministeren paa de Spørgsmaal, han havde stillet om Eftermiddagen. Mohr svarede forbavset, at Renthe-Fink jo efter Samtalen ved Modtagelsen havde gentaget sin Udtalelse for ham, og at han ikke havde opfattet, at der deri var noget Spørgsmaal, men han skulde gerne give Henvendelsen videre til Ministeren. Han telefonerede da til mig; jeg kunde kun svare, at der ingen Spørgsmaal var fremsat, og at det, der var stillet Gesandten i Udsigt, var en Samtale med Statsministeren næste Dag. Mohr telefonerede dette til Gesandten, der sagde, at han havde udtalt Haab om, at Danmark vilde vise Forstaaelse, hvis Forholdsregler i Anledning af Mineudlægningen ved Norge paa en eller anden Maade skulde berøre Danmark, og desuden havde der været Spørgsmaal om mulige Indkaldelser. Det var vigtigt, om han samme Aften kunde faa en Udtalelse, der kunde virke beroligende i Berlin.

Kl. 20 var der da Møde med Partiformændene. Her var til Stede: Hasle, Halfdan Hendriksen, A. M. Hansen, H. Frisch, Charles Petersen og O. Krag samt Statsministeren, Forsvarsministeren, Finansministeren og jeg.

Statsministeren gav Oplysning om de fra den 4. April fremkomne Meddelelser. Forsvarsministeren meddelte, hvad der forelaa om Skibsbevægelser op gennem Kattogat mod Nord og om Troppebevægelserne i Sydslesvig. Han nævnedes, at han havde drøftet Foranstaltninger med de militære Myndigheder, og at der var besluttet Alarmberedskab samt indkaldt Mandskab til „Niels Iuel“.

Jeg gav dernæst Besked om de Indberetninger, vi havde modtaget fra den 4. April og siden. Jeg understregede, at Danmark her for første Gang var nævnt som Maal for Angreb, og den Uro, dette maatte vække; jeg nævnedes, at vi havde spurgt i Oslo og i Stockholm, og den Besked, vi dèr havde faaet om, at man i de to Lande ikke ansaa Efterretningerne for underbyggede og intet vilde foretage sig. Jeg omtalte ogsaa de Allieredes Henvendelse til Norge og Sverige om Malmsspørgsmaalet. Jeg sagde videre, at Renthe-Fink om Eftermiddagen havde advaret mod Skridt, der kunde vække Mistanke mod Danmark. Der spurgtes, hvilke Skridt Renthe-Fink havde tænkt paa, og jeg svarede, at han havde nævnt Indkaldelse af mere Mandskab. Der udtaltes Bekymring for, at vi under Konfikten om Norge kunde blive stillet over for Neutralitetskrænkelser, som vi ikke kunde finde os

i, da vi derved kunde blive listet ind i Krigstilstand med England. Jeg svarede, at der kunde komme yderst betænkelige Situationer, men at vi ikke kunde lade os drage ind i Krig mod de Allierede.

Der førtes nogen Diskussion om de militære Forhold. Herunder rejstes det Spørgsmaal, om Tropperne ved Grænsen havde Ordre til Modstand. Forsvarsministeren svarede, at Direktiverne gik jo ud paa, at man skulde sætte sig til Modværge mod Neutralitetskrænkelser. Jeg sagde, at jeg havde udtalt dette overfor den tyske Gesandt som noget, der var almindelig bekendt.

Der var ved Mødet baade hos Ministrene og hos de deltagende Partiformænd megen Bekymring for de Krænkelser, vi kunde tænkes at blive udsat for under Konflikten om Norge. Der fremkom ikke Krav om særlige Foranstaltninger.

Umiddelbart efter Mødet havde Statsministeren, Forsvarsministeren, Finansministeren og jeg i Rigsdagen en Samtale med Direktør Mohr, der var kommet over til os i Anledning af Renthe-Finks Henvendelse til ham. Mohr fik Bemyndigelse til at sige Gesanden, at vi i Kraft af det bestaaende gode Forhold gjorde Regning paa, at Danmarks Neutralitet ikke paa nogen Maade vilde blive krænket, og at man haabede, at mulig opstaaende Vanskeligheder kunde løses ad Forhandlingens Vej.

Kl. 21½ havde vi derefter Ministermøde. Statsministeren refererede her i Hovedtræk Mødet med Partiformændene. Forsvarsministeren kunde oplyse, at de Flaadestyrker, om hvilke der tidligere paa Dagen var kommet Meddelelser, nu havde passeret Skagen paa Vej mod Vest, og at 8 000—9 000 tyske Soldater var gaaet i Kvarter i Flensborg, medens Resten af Divisionen var standset længere mod Syd omkring Byen Slesvig. Om det nu bestaaende Alarmberedskab ved Hæren sagde han, at der var højeste Trin af Alarmberedskab i det sydlige Jylland og næsthøjeste Trin i Resten af Landet.

Da jeg efter Mødet tog hjem, fik jeg i Udenrigsministeriet Kammerherre Zahles Indberetning af 8. April, der var kommet om Aftenen. Den meddelte, at han Søndag Eftermiddag gennem Marineattaché Kjølsen havde faaet Meddelelse om, at Transportflaaden den 4. April havde forladt Stettin, og at han havde ladet dette gaa videre til det norske Gesandtskab. Tidsangivelserne, den 4. og den 11. April, sagde han, kunde tyde paa, at Bestemmelsesstedet var Narvik, men det var ikke en sikker Slutning, da man ikke vidste, hvor længe den blev i tyske Farvande; den kunde ogsaa tænkes at gaa gennem Kielerkanalen. Den hollandske Militærattaché havde villet vide, at Transportflaaden havde faaet endelig Ordre. Der var Forlydender om Samling af Bjergtropper noget fra Berlin og om Uddeling af Søsygemidler til dem.

Der var bestemt et Besøg ved Vestfronten af Militær-, Marine- og Luftfartsattachéer; det var efter Ønske, af de paagældende. Afrejsen foregik Søndag Aften med Tilbagekomst Tirsdag Morgen; den danske og den svenske Marineattaché var med.

Zahle sagde videre, at han ikke saa Grund til Optimisme. Er Meddelelserne rigtige, kan man nærmest tænke sig, at der følges en Plan, som ikke er en Følge af men et Præventiv mod et allieret Fremstød mod de nordlige Vestkyster. Man beskæftiger sig i Berlin meget med Formodninger om Vestmagternes Noter til Norge og Sverige. Det afgørende er ikke, om vi har svært ved at se den Fordel, Tyskland kan have af en Aktion, men hvad Tyskland selv finder fordelagtigst. De nordlige Vestkyster kan frembyde direkte Udfaldspunkter mod den britiske Østkyst, den norske Vestkyst dog mere end Jyllandskysten med dens Mangel paa Havne og Læ.

Han omtaler, at Forholdet mellem Tyskland og Rusland synes kølnet. Han har hørt Rygter om, at den franske Note til Norge og Sverige er skarpere end den engelske.

Prins Axel er kommet i Gaar Aftes, og han venter Direktør Mohr i Aften. Han har anbefalet Prins Axel først at søge Admiral Raeder.

Han advarer mod at drage Slutninger fra Krigen 1914—18. Han har nu Meddelelse om, at Englænderne vil udlægge Miner i norske Farvande, og at man fra tysk Side er forberedt paa Modforanstaltninger.

Derpaa fulgte 5 Efterskrifter: 1) Han har nu faaet Besked om, at Mohrs Rejse er udsat; 2) der er endnu ikke opnaaet Aftale med Admiralen om Prins Axels Besøg hos denne; 3) den svenske Gesandt meddeler nu, at han fra en god Kilde har hørt, at Planerne skulde gaa ud paa en hel eller delvis Besættelse af Danmark og Norge; 4) de tyske Gesandter fra Oslo og Stockholm siges i Gaar at være kommet til Berlin i Flyvemaskine; 5) der er nu Kl. 3 Besked om, at Ritter Kl. 5.30 vil modtage Prins Axel; derimod ingen Besked fra Admiralen; Prinsen tænker at tage tilbage i Morgen, Tirsdag.

Denne Indberetning blev mig altsaa først bekendt, efter at alle Dagens Forhandlinger var endt.

Natten mellem Mandag og Tirsdag Kl. 4 telefonerede Direktør Mohr til mit Hjem, at der var ringet fra det tyske Gesandtskab med Ønske om, at Gesandten kunde komme til mig hjemme Kl. 4.20. Jeg svarede ja, klar over, at afgørende Begivenheder nu kom. Jeg bad Mohr om ogsaa at komme til mig. Nogle Minutter over 4 telefonerede jeg til Forsvarsministeren, der var blevet i Marineministeriet om Natten. Jeg bad ham underrette Statsministeren og sagde, at vi maatte være forberedte paa at tage til Kongen. Jeg gik ud fra, at han straks underrettede de militære Ministeriers Ledere, hvilket ogsaa skete.

Kl. 4.20 kom Renthe-Fink til mig ledsaget af Luftfartsattaché Petersen. Lidt senere kom Direktør Mohr. Renthe-Fink sagde straks, at Tyskland havde sikre Beviser for, at England vilde tage Støttepunkter i Danmark og Norge. Tyskland maatte sikre Danmark derimod. Derfor var tyske Soldater nu i Færd med at gaa over Grænsen og at gaa i Land forskellige Steder paa Sjælland, deriblandt ved Langelinie, om kort Tid vilde tyske Bombardementsmaskiner være over København; de havde Ordre til foreløbig ikke at bombardere. Det gjaldt nu om at undgaa Modstand, da en saadan vilde have de frygteligste Følger. Tyskland vilde tilsikre Danmark territorial Integritet og politisk Uafhængighed. Det vilde ikke blande sig i Danmarks indre Styre. Det ønskede blot at sikre Landets Neutralitet. Dertil krævedes den tyske Værnemagts Tilstedeværelse i Danmark under Krigen. Han medbragte et langt Memorandum med Begrundelse og et Aktstykke i 13 Punkter om de Regler, der maatte følges til Sikring af Værnemagten.

Jeg kunde kun flygtig gennemløbe Papirerne. Memorandummet begyndte med en Række Klager mod England og Frankrig. Man havde sikre Beviser for, at det var deres Hensigt at besætte Omraader i de nordiske Stater. Disse havde fundet sig i de sværeste Indgreb i deres Højhedsret. Det maatte antages, at Danmark vilde indtage samme Holdning overfor den forestaaende Aktion, som det desuden ikke havde militære Kræfter til at imødegaa. Derfor maatte Tyskland overtage Beskyttelsen af Danmark. De tyske Tropper kom ikke med fjendtlig Hensigt; de vilde ikke benytte de besatte Punkter som Operationsbasis mod England, saa længe de ikke blev tvunget dertil ved engelske og franske Skridt. Besættelsen tjener danske Interesser ved at sikre Landet mod at blive Krigsskueplads. Man ventede, at Regeringen og Folket vilde vise Forstaaelse og ikke gøre Modstand. Modstand vilde blive brudt med alle Midler. I den Aand, der fulgte af det længe bestaaende gode dansk-tyske Forhold, erklærede Rigsregeringen, at Tyskland ikke havde til Hensigt at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed, nu eller i Fremtiden.

De 13 Punkter angav de Foranstaltninger, man ansaa for nødvendige. De væsentligste var Opfordring til Folk og Værnemagt i Danmark om at undlade Modstand, til Værnemagten om Samvirke med de tyske Befalingsmænd. De danske Tropper vilde beholde deres Vaaben, saa længe deres Holdning tillod det. Kystbefæstninger og lignende skulde overdrages uskadt; der skulde gives Oplysning om Minespæringer, gennemføres Mørklægning; Samfærdselsmidlerne skulde holdes i Gang, Forbindelsen med Udlandet foreløbig afbrydes; Presse og Radio maatte ikke bringe militære Efterretninger, der ikke var billigede af den tyske Værnemagt, Radioen skulde være til Raadighed til Kundgørelser fra denne o. s. v.

Jeg sagde som Svar, at Paastanden om engelske Besættelsesplaner overfor Danmark var helt grundløs; der var ingen Mulighed for noget saadant; jeg protesterede mod den Neutralitetskrænkelse, der efter Gesandten Meddelelse var i Færd med at foregaa; jeg kunde ikke give Svar paa Kravene; jeg maatte forelægge dem for Kongen og Statsministeren; Gesandten vidste som alle andre, at vore Militærstyrker havde Ordre til at imødegaa Neutralitetskrænkelser, saa Kampe fandt formodentlig allerede Sted.

Renthe-Fink svarede, at han forstod, at Sagen maatte forelægges Kongen og Statsministeren, men det hastede, ikke mindst for at undgaa et Luftbombardement.

Jeg telefonerede til Forsvarsministeren og sagde ham, hvad der forelaa, og gennem ham fik vi Aftale om at komme til Kongen. Renthe-Fink og hans Ledsager tog til Gesandtskabet. Direktør Mohr og jeg tog til Amalienborg. Lidt efter Kl. 5 samledes efterhaanden i Kongens Forværelse Statsministeren, Forsvarsministeren, General Prior, Admiral Rechnitzer, Direktør Mohr, Kabinetsekretær, Kammerherre Bardenfleth, Kongens Adjutant Kaptajn Schlichtkrull og jeg. Medens vi ventede paa Kongen, gennemgik jeg den tyske Henvendelse for de tilstedeværende. Imedens ringede den tyske Gesandt utaalmodig efter at faa Svar. Direktør Mohr sagde ham, at Kongen endnu ikke var til Stede.

Ca. 5½ kom Kongen. Først kom Statsministeren ind til ham og umiddelbart derefter tillige jeg. Jeg gav Besked om de tyske Krav. Derpaa kom desuden Forsvarsministeren, General Prior og Admiral Rechnitzer ind. En kortvarig Forhandling fulgte. Kongen spurgte, om man ikke burde fortsætte den Kamp, der antagelig var i Gang, noget. Forsvarsministeren og Viceadmiralen anbefalede, at man allerede nu skulde opgive Modstanden. General Prior tilraadte Kongen at tage til Høveltelejren og optage Kampen med de derværende Soldater. Kongen afviste dette. Han spurgte, vendt til mig, om en kortvarig Fortsættelse af Kampen ikke kunde have Betydning overfor Udlandet. Jeg svarede, at en saadan næppe vilde gøre nogen Forskel med Hensyn til Udlandets Bedømmelse.

Under Samtalen var Kronprinsen og til sidst ogsaa Dronningen til Stede. Henimod Kl. 6 sluttede Kongen Forhandlingen med Beslutning om, at Kampen skulde standse. Da Telefonforbindelsen nu ikke virkede, tog Direktør Mohr i Bil til det tyske Gesandtskab for at overbringe Svaret.

Ministrene samledes derpaa efterhaanden i Marineministeriet. Her gaves Beretning om Begivenhederne, og Ministermødet tiltraadte den paa Amalienborg truffne Beslutning. En Henvendelse til Befolkningen formedes. Den forelagdes af Statsministeren for Kongen og udsendtes derpaa med en personlig Tilføjelse af Kongen. Jeg sagde ved Ministermødet, at da den Politik, Stauning og jeg havde fulgt med det Maal ved en ligelig Neutralitetspolitik at holde Landet uden for Krigsbegivenhederne, var glippet, vilde det være naturligt, at i hvert Fald jeg gik af. De andre Ministre svarede, at det var helt umuligt, at vi saaledes lod dem i Stikken. Jeg sagde, at det var jo ikke Hensigten at svinge dem, men jeg havde villet nævne Spørgsmaalet til Overvejelse. Flere af dem optog derimod nu det Forslag, jeg havde stillet Fredag den 5., om at søge Venstre og det konservative Parti repræsenteret i Ministeriet. Det blev til, at vi skulde opfordre de to Partier til at lade sig repræsentere ved tre Medlemmer fra hvert af dem. Det aftaltes at indkalde Rigsdagen til Møde om Aftenen.

Ved Mødet med Partiformændene Mandag Aften var det bestemt at mødes igen Tirsdag den 9. Kl. 15. Her var af Ministrene Statsministeren, Forsvarsministeren og jeg til Stede. Der gaves Beretning om Begivenhederne, og der foregik en Drøftelse af Deltagelse i Ministeriet fra Venstres og det konservative Partis Side. Jeg anbefalede meget stærkt denne Deltagelse.

Ministeriet holdt i Dagens Løb Møder med Forhandling om Spørgsmaal, der rejste sig i Anledning af Besættelsen. Ved et Møde om Aftenen, lige før Rigsdagsmødet, meddelte Statsministeren, at der var Tilslutning til de to Partiers Deltagelse i Ministeriet, og hans Tale til Mødet godkendtes.

Den Protest, jeg om Natten havde fremsat mundtlig overfor den tyske Gesandt, formedes samme Dag i en Skrivelse til Gesandten, hvori det sagdes, at den danske Regering havde bemærket sig Erklæringen om, at de tyske Troppers Betrædelse af dansk Jord ikke var sket i fjendtligt Sindelag, og at man ikke agtede at antaste Danmarks territoriale Integritet eller politiske Uafhængighed nu eller i Fremtiden; Regeringen havde besluttet at ordne Forholdene i Landet under Hensyntagen til den skete Besættelse, men fremsatte en alvorlig Protest mod Krænkelsen af Danmarks Neutralitet.

I Dagens Løb modtoges fra det tyske Gesandtskab endnu et Memorandum, der viste, at man ikke betragtede de 13 Punkter som udtømmende. Man fremsatte 4 nye Punkter: Repræsentanter for Lande i Krig med Tyskland maatte afrejse; Presse og Radio maatte ikke virke i tysk fjendtlig Aand; Grænsepoliti og Toldopsyn maatte opretholdes, det var ikke Hensigten at begrænse det danske Politis Virksomhed; den danske Produktion maatte fortsættes.

Den Beretning, jeg her har givet, er skrevet med Benyttelse af de Papirer, jeg i Øjeblikket har til Raadighed. Indberetninger og lignende er kun refereret i Hovedtræk, idet jeg har forudsat, at den højtærede Kommission er i Besiddelse af de i Ministerierne beroende Aktstykker.